

## ЩОДО ОБХОДУ ЗАКОНУ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

**Криворучко О. Ю.**

*студентка магістратури економіко-правового факультету*

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

*Науковий керівник: Стрельцова Є. Д.*

*доктор юридичних наук, професор,*

*доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права*

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

*м. Одеса, Україна*

Активізація міжнародного цивільного обороту ставить проблему сумлінного користування його учасниками своїми суб'єктивними правами та виконання обов'язків особливо гостро. У зв'язку з цим варто згадати про таке явище, як обхід закону, сутність якого заключається « у застосуванні хоча б однією із сторін правовідносин законодавства,

яке більш лояльно визначає певні права та обов'язки, правосуб'єктність фізичних чи юридичних осіб» [1, с. 134].

Це найчастіше відбувається шляхом зміни громадянства фізичної особи або реєстрації юридичної особи за іноземними законами, штучного перенесення місця укладення або виконання договору в іншу країну. Отже, така необхідність зазвичай виникає у зв'язку з реалізацією суб'єктами автономії волі, у сферах, де домінує приватний інтерес, таких, як сімейне право, корпоративне право, договірні зобов'язання, і тому, вимога обов'язкового підпорядкування приватних відносин якому-небудь єдиному правопорядку у сьогоdnішніх умовах виглядає дещо застарілою. Варто, у зв'язку з цим, зазначити, що у сучасніх кодифікаціях міжнародного приватного права майже відсутні положення про обхід закону.

Водночас, слід констатувати, що проблема обходу закону набуває актуальності, коли йдеться про обхід імперативних норм чинного правопорядку, і в цьому аспекті він сприймається як негативне явище, і, відповідно, в національному законодавстві держав це знаходить своє відображення. Так, відповідно до ст.10 Закону України «Про міжнародне приватне право» правочин та інші дії учасників приватноправових відносин, спрямовані на підпорядкування цих відносин праву іншому, ніж те, що визначається згідно із цим Законом, в обхід його положень, є нікчемними. У цьому разі застосовується право, яке підлягає застосуванню відповідно до норм цього Закону [2, ст. 10].

Схоже положення закріплено і у Законі Чехії «Про міжнародне приватне право», а саме, у ст.5 встановлено, що «факти, які створені з умисним наміром обійти закон, не беруться до уваги. Застосовуються положення національного або реального закону» [3, ст. 5]. Тобто законодавство Чехії також забороняє обхід імперативних прив'язок.

В свою чергу, у законодавстві Польщі встановлено, що «вибір іноземного права не виключає застосування тих норм польського права, зі змісту яких не виникає сумнівів, що саме вони регулюють правочин, що підлягає оцінюванню, без огляду на те, якому праву він підлягає.» [4, ст. 8]. Це означає, що польський законодавець не дозволяє використовувати будь-яке право в обхід імперативних норм.

Проте, виникає логічне питання: чи не суперечать положення щодо обходу закону автономії волі сторін у договірних відносинах з іноземним елементом? Адже відповідно до цього принципу сторони за договором можуть самостійно обрати та встановити право будь-якої держави для регулювання своїх відносин.

Положення щодо обходу закону, безумовно, є фактором певного обмеження автономії волі сторін, проте його метою є не звуження прав сторін або імперативне втручання у їх приватні відносини, а застереження сторін від недобросовісного вибору права. При цьому загальноприй-

нятим є твердження, що «інститут обходу закону не може застосовуватися в тих інститутах міжнародного приватного права, де автономія волі є основною колізійною прив'язкою, як у договірних» [1, с. 136].

Тому важливим є визначення критеріїв обходу закону. В теорії їх виділяють по-різному, проте, на нашу думку, основною є ознака протиправності через зловживання наданим правом. Тобто, мета домовленості спрямована на отримання правового результату, який не може бути досягнутий в силу недосконалості законодавства та наявних у певній країні правових засобів або режимів. Тоді сторони навмисно намагаються створити умови для застосування права держави, яка є вигідною для відповідних відносин, ігноруючи реальну відсутність зв'язку із правовим порядком обраної країни.

Проте, формально обхід закону не можна вважати правопорушенням, оскільки він здійснюється при відсутності прямого порушення конкретного нормативного припису, а лише спотворює його зміст. До того ж санкція відсутня, типовим правовим наслідком обходу закону є застосування до правовідносин імперативної норми, дію якої суб'єкти намагалися обійти [5, с. 48].

Підсумовуючи, варто звернути увагу, що сам факт обходу закону може бути визначений лише судом, який може відмовити у захисті права, набутого в результаті обходу закону, та застосувати до правовідносин ту імперативну норму, дію якої сторони намагалися обійти. При цьому, рішення суду повинно ґрунтуватися на нормах про недійсність або нічемність угоди, а не на нормах про заборону обходу закону.

Варто розуміти, що інститут заборони обходу закону передбачений для сприяння вибору застосовного права, яке об'єктивно відповідає зв'язку правовідносин, і тим самим відображає специфіку регулювання відносин з іноземним елементом.

### Література:

1. Гончаренко О.І. Міжнародне приватне право. Київ: Юридична книга, 2007. 438 с.
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 05.04.2021).
3. Zákon o mezinárodním právu soukromém č. 91/2012 Sb. 22.03.2012. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-91#cast1> (дата звернення: 05.04.2021).
4. Prawo Polskie «Prawo prywatne międzynarodowe» z dnia 4 lutego 2011 r. URL: [http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/ustawy/1277\\_u.htm](http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/ustawy/1277_u.htm) (дата звернення: 06.04.2021).
5. Муранов А. І. К вопросу об «обходе закона». *Московский журнал международного права*. Москва, 1997. № 3. С. 42-76.